

KJAK

OPIÐ BRÆV til Eirik Lindenskov, blaðstjóra

Heri Mohr

Góði skyldmaður.

Tann 25. september bað eg redaktiónina í Sosialinum seta eina grein: Almenn umsiting, landskassin, í blaðið, og 14. oktober eina aðra grein: Okkara løgmaður.

Av tí at greinirnar ikki vóru komnar í blaðið, ringdi eg til tín fyri meira enn 2 vikum síðan fyri at frætta, hvussu til stóð við mínum brøvum; eg spurdi eisini, um eg kanska var ”blackaður” í Sosialinum. Tú svaraði mær, at tað var eg so avgjørt ikki. Av tí at tann fyrra greinin var vorðin so gomul og hevði mist aktualitet, bað eg teg makulera hana, men eg roknaði við, at tann seinna fór at koma í blaðið.

Men so varð ikki. Eg fái meg illa at trúgva, at redaktiónin á Føroya einasta dagblaði, sum kemur út meira enn eina ferð um vikuna, hevur skert tað grundlógartryggjaða skrivifrælsið?

Í realskúlanum høvdu vit ein dugnaligan og dámligan lærara í týskum – cand. mag. Chr. Haraldsen, ættaður úr Elduvík – hann lærdi okkum væl og virðiliga at lesa og syngja á týskum. Vit sungu m. a. sangin ”Die Gedanken siend frei.” Hesin sangurin var bannaður í Týsklandi 1933-1945.

Í hesum døgum verður trúttað niður í fólk, at fólkaflyting úr Føroyum er ein álvarslig hóttan móti okkara tilveru, og at spurningurin er, um føroyska samfelaginum yvirhøvur er liv lagað. Hesin pástandur ella hendan prognosan vil vera við, at tey mongu konufólkini, ið fara av landinum, er tann veruliga orsøkin til, at oyggjarnar kanska ikki fara at yvirliva. Og nú er hetta so eisini kunngjørt víða um við sendingini Horisont í DR 1. Tað er nærliggjandi at spyrja, um handan sendingin var ”bestilt” ella framleidd av producara í Føroyum?

Altso: Tað varð ikki kunngjørt, at konufólk mangla til

arbeiðsmarknaðin í Føroyum. Men tað var kunngjørt heimspressuni og heilavaskaðum føroyingum í Føroyum og í Danmark, at í Føroyum rýma konufólkini av okkara landi í so stóran mun, at tørvur er á konufólki til nøring, um Føroyar ikki skulu avfólkast og doyggja út. Hetta vita nú eisini tey neyðars flóttakonufólkini í Suðureuropa!

Tað er trupult at finna orð fyri hesum. Men eingin er fullspottaður, fyrr enn hann spottar seg sjálvan.

Annars er at siga, at í 20 ára skeiðinum 1990-2010 øktist fólkatalið í Føroyum so líðandi við 4 %, og í 9 ára skeiðinum 2005-2013 øktist fólkatalið við 0,65 %. Hvat órógvandi er í hesum, er hetta ikki púra normalt?

Sjálvandi fara føroyingar framhaldandi at koma og fara, sum teir hava gjørt í øldir. (Eg hevði 9 mostrar og fastrar, 5 fóru til Danmarkar.) At tey flestu, sum festa røtur aðrastaðni, ár um ár vitja heim, er ein táttur í okkara mentanarlívi.

Stórt tal av okkara mentafólki hava búð bæði í Danmark og í Føroyum: J. C. Svabo, Nicolaj Mohr, (oldurabbi mín, Peder Mohr, kongsbóndi í Hoyvík, var sonur hansara), V. U. Hammersheimb, Niels Winther, Jacob Jacobsen, Jørgen Fr. Jacobsen, Regin Dahl, Chr. Matras, Karsten Hoydal, Tróndur Olsen, Gudmundur Bruun, Janus Djurhuus (gubbi mín) (skyldmenn og gubbi: nei, Eiríkur, nostalgisk egocentrisma er mær so fjar), Janus Øssursson o.fl. Virgar Dalsgaard og Eyðun Johannessen hava verið úti-setar í Danmark í nógv ár. Jóannes Patursson, limur av Fólkatinginum og Landstinginum í 15 ár, yrkti tann vakra sangin ”Eg veit eitt land” – um Danmark. Tað, ið danskmentafólk hava lagt frá sær okkara máli og kvæðum viðvíkjandi, kann als ikki gerast upp í peningi. Men nú er tað altso sligið fast við 7 tumma spíkum, at um ikki konufólkini gevast við at fara av landinum, og tey sum fara, ikki koma heim til Føroyar, áðrenn teirra nøringaraldur er farin aftur um bak, verður tað Føroya bani. Føroyar doyggja út.

Eg eri hinvegin av teirri áskoðan, at um vit av politiskum orsøkum verða innistongd við loysing úr Danmark og harvið úr Europa

(og tengjast at Íslandi), fara tey ungu av álvara at rýma av landinum, meðan tíð er. Føroysk mentan og føroyskt mál fer tá so líðandi í skjala- og forngripagoymsluna.

Í mínum ungu døgum var eg á donskum háskúla og einum øðrum skúla. Í 8 mð. høvdu vit á háskúlanum einar 30 tímar í bókmentum og øðrum mentanargreinum. Í einum slíkum tíma (teir vardu altíð tveir tímar við stuttum steðgi) fingi vit at vita, at fáir tá livandi danskir rithøvundar stóðu mát við føroyingrnar J. Fr.-Jacobsen og William Heinesen. Tað var fjálgt at hoyra. Báðir gjørdust teir heimskendir. Í einum slíkum mentanartíma fingi vit eisini at vita, at ein ungur føroyskur næmingur har á skúlanum hevði deklamerað Terje Vigen meistarliga – við ongum handriti. Tá vóru fleiri eygu vát, varð sagt.

Í einum øðrum mentanartíma fingi vit at vita, at tað frumkenda Kína (1946) fór sum fráleið at gerast politiskt heimsveldi. Tann spádómurin gekk út kanska skjótari enn væntað.

Fyri at koma afturum aftur: Føroyingar hava búleikað í Føroyum í 1000 ár. Og ”Havborgin fría” hjá Janusi fer framhaldandi at vera heimstaðurin hjá komandi ættarliðum. Kensluborið eins og veðurlagið við buldri, stormi og í logn. Men sektariskar dómadagsprognosur kunnu í stóran mun fáa fólk at stinga í sekkin.

Livilíkindini hjá vanligum fólkí við vanligum inntøkum er eitt álítandi barometur, sum vísir, hvussu nógv fólk kunnu virka og trívast á hesum klettum.

Alla virðing fyri serfrøði, men at garnera samfelagskøkuna við politiskari kannustoypparafilosofi og errinskapi eiga politikararnir at gera við stórum varsemi.

Okkara skúlaverk verður framhaldandi útbyggt, og soleiðis skal tað vera. Vit klekja hvørt ár stórt tal av akademikarum in spe. Her er eingin munur á konufólki og mannfólki. Nógv, heilt nógv av hesum okkara ungdomi fer av landinum – tey flestu til Danmarkar – í lestrar-og útbúgvingarørindum. Soleiðis hevur tað verið í mong ár. Men hetta, at nøkur konufólk ikki koma heimaftur, og at tað er ein hóttan móti okkara tilveru í Føroyum, er nú í

ólukku máta kunngjørt runt allan heim.

Hesi mongu, sum ikki koma heimaftur, gerast okkara flytifuglar, ið regluliga vitja heim til reiðrið í Føroyum. Betri kann tað valla vera. Hetta er ein liður í okkara mentan.

Men nú hava vit vongskorið hesar okkara dýrabaru flytifuglar. Ti teir eru bøgur. Á, den stóra skomm og vanæring av okkara konufólkum.

Janus yrkti:
”Flytufuglur kvað tungligt syrgilag, yvir gráar grundir flegg hann avstað.”
Men hann yrkti eisini, at hann kendi ”ljótt gorrandi ravnaslag.”

Í SVF fingi vit nú ein dagin at vita – við myndum av teimum fleiri hundrað ára gomlu kanónunum á Skansanum – at nakrir løgtingslimir ætla at yvirtaka verjumál og so statt at lóggeva um verjuskyldu í Føroyum. Sum kunnugt hava føroyingar ikki verjuskyldu. Tó kann tað koma fyri, at føroyingar mest sum sjálvkravdir hava tænt danska verjuskyldu. Onkur hevur kanska verið yvirmaður í reservuni ella á brúnni í marinuni. Men nú skal slíkt halda uppat, og Skansin skal ætlandi moderniserast og lúka tíðarinnar krøv!

Halda loysingarfólk.

Aftur til lesarabrævið ”Okkara løgmaður.”

Nú veit eg ikki, hví hendan greinin ikki slapp í Sosialin; men eg veit, hví eg skrivaði hana.

Í nøkur ár hevur alt føroya fólk fingið at vita – í skrift og frá tingsins røðarapalli – at Kaj Leo Johannesen er lygnari. Hetta er jú sera álvarslig ákæra uttan mun til, um tað er satt ella ósatt.

Lágmarkið av slíkum eyðmýkingum man vera framhaldsgreinin í Sosialinum skrivað av einum av okkara frægu og virdu telvarum. Um hann kundi sett kongin alias løgmann skák og mát við solar plexus teknikki, áttu vit óivað ein stórmeistara í talvi – og ærumeiðing.

Mítt lesarabræv var inspirerað av tí mikla og sera ódåmliga politiska stríði, sum tók seg upp um ein komandi undirsjóvartunnil millum Skålafjørðin og Tórshavnar kommunu.

So hvørt sum stríðið

fløktist og harðnaði og varð avsporað við ongum proportiónum, endaði tað við einum crescendo í løgtingssalinum, sum eg í lesarabrævinum royni at lýsa sum eina opera comique, har høvuðspersónurin – ”lygnarin” – verður rehabiliteraður.

Man hetta vera orsøkin til, at lesarabrævið ikki slapp í títt blað?

Ella er tað tað sindrið, eg í seinastuni havi skrivað um loysingarøsingina og ta støðugt vaksandi nationalismu og indoktrinering í skúlum og á tingi, ið er snávingarsteinurin?

Í 1980 var eisini nógv politiskt kjak um berghol, men við proportiónum. Løgtingið játtaði 5 milliónir til berghol og brúgvagerð at leggja í ein grunn. Men stríðið var harvið ikki liðugt. Í 1982 játtaði løgtingið 6 milliónir til nevnda grunn og 5 milliónir til ein annan grunn: ”sekunder berghol.” Minnist meg rætt, varð hesin seinni grunnurin brúktur til bergholið fram ivið Leynarvatn. Annars vórðu øll bergholini, sum longu vóru gjørd, figgjað við løgtingsjáttanum og við lánam úr bankum í fremmandum londum og úr ”Investeringsfonden for Færøerne.” Á føroyskum eitur hesin danski grunnur ”Ílleggingargrunnurin”, sum hevur figgjað mong stórmál við lánam og studningi. Eitt nú við risastórum studning til útbygging av okkara flogvølli og nýggjum terminali, sum er

í gerð.

Fyri meira enn eini fjórðings øld síðan varð grunnurin fluttur til Føroya, og samsvarandi kunngerð fekk hann føroyska umsiting. Eg umsat hann roknskaparliga og figgjarliga í mong ár. Fyri at fáa studning (ikki lán) úr grunninum krevst fólkatingsins loyvi.

Eiríkur, eg kundi hildið fram, men nú er nóg mikið. Hetta gerst eisini so fløkjasligt.

Eg takki tær fyri gott samstarv í mong ár, sum eg havi sett stóran prís uppá. Alt hevur sína tíð. Tá ið eg gavst í mínum lívsstarvi sum tænastumaður, kom mín inside vitan um almenn viðurskifti – kanska mest um landskassans konglomerat – í perspektiv. Tað kravdi tíð, og at skriva krevur nógv tíð, ikki tær at siga. Eg var sannførdur um, at tað nógv, mær var komið til kunnleika í mínum almenna starvi, skuldi brúkast. Mátti ikki fara í gloymbókina. Tann bókin er óbrúkilig. Eg havi skrivað bøkur, og eg havi skrivað eitt ótal av lesarbrøvum, sum nógv fólk – úti og heima – hava takkað mær fyri.

Hetta verður so óivað mítt seinasta lesarabræv, sum tú vónandi vilt seta í títt blað. Men, Eiríkur, tað er ikki meira enn rímiligt, at eg fái at vita, hví tey tvey seinastu lesarabrøvini ikki fingi innivist í Sosialinum.

Die Gedanken siend frei.....

Føroya Myndakalendari

2014

Bíleggið kalendaran nú og sendið hann út í heimin

Tel. 341800

Johanna Vang · johanna@sos.fo

Ann Christiansen · ann@sos.fo